

ΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ (ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΣΕΛ. 26-30)

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ
ΠΑΡΑΘΕΣΗ- ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ - ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ: ΜΟΝΙΜΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ – ΜΕ ή ΧΩΡΙΣ ΑΡΘΡΟ

Εκτός από επίθετο, ως επιθετικός προσδιορισμός τίθεται:

α) Αντωνυμία:

Οί στρατιῶται οἱ ὑμέτεροι ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί.

β) Αριθμητικό:

Οἱ ἐννέα ἄρχοντες κληροῦσι τοὺς δικαστάς.

γ) Μετοχή επιθετική:

Οἱ χειροτονούμενοι στρατηγοὶ δέκα ἦσαν.

δ) Ουσιαστικό που δηλώνει ηλικία, εθνικότητα, επάγγελμα, αξίωμα κ.ά.:

νέος ἄνθρωπος – Πέρσης τριήραρχος – ἄνδρες Ἀθηναῖοι - ἄνδρες δικασταὶ – ἀνὴρ στρατηγός

ε) Κύριο γεωγραφικό όνομα με άρθρο, όταν αυτό μπαίνει μπροστά από τον όρο που προσδιορίζει και συμφωνεί με αυτόν στο γένος και στον αριθμό:

ὁ Εὐφράτης ποταμός – ἡ Στυμφαλὶς λίμνη – τὸ Πήλιον ὄρος

στ) Επίρρημα ή εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο:

Τὴν πλησίον χώραν διήλθεν.

Τὰς ἡδονὰς θήρευε τὰς μετὰ δόξης.

ζ) Γενική πτώση ουσιαστικού ή αντωνυμίας με άρθρο:

Ὁ τῶν ἱππέων ἄρχων ἵπαρχος λέγεται.

Φωκεῖς τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν παρέδωσαν.

η) Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση:

Ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων οἱ ἦσαν ἐκπεπτωκότες. [ἐκ τῶν ἐκπεπτωκόντων φοινίκων]

Ν.Ε.: Πέταξαν τα μήλα που σάπισαν. [τα σάπια]

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Πολλές φορές το ουσιαστικό που προσδιορίζει **ο επιθετικός προσδιορισμός παραλείπεται**, γιατί εύκολα εννοείται από τη συνήθη χρήση του. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός **παίρνει στον λόγο τη θέση του παραλειπόμενου ουσιαστικού** και μπορεί ως ουσιαστικό πια να **έχει δικό του επιθετικό προσδιορισμό**. Συνήθεις ουσιαστικοποιημένοι επιθετικοί προσδιορισμοί είναι:

οἱ ἀθάνατοι [θεοὶ]	ἡ ταχίστη / ἡ εὐθεία [ὁδὸς]
οἱ θνητοὶ [ἄνθρωποι]	ἡ τριήρης [ναῦς]
ὁ δίκαιος [ἀνὴρ]	ἡ ὑστεραία / ἡ ἐπιοῦσα [ἡμέρα]
οἱ Ἀθηναῖοι [πολῖται]	ἡ δεξιὰ / ἡ ἀριστερὰ [χεὶρ]
οἱ τριάκοντα [τύραννοι]	ἡ μουσικὴ / ἡ ῥητορικὴ [τέχνη]
τὸ ναυτικὸν / τὸ ἱππικὸν [στράτευμα] κ.ά.	τὸ παρὸν / τὸ παρελθὸν / τὸ μέλλον [ἔτος]

ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ: ΠΑΡΟΔΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ – ΧΩΡΙΣ ΑΡΘΡΟ

Κατέλαβον τὴν πόλιν ἐρήμην. [ἡ πόλις ἦταν ἐρημὴ τὴ στιγμὴ τῆς κατάληψής τῆς]

Ἐλευθέραις ταῖς ψυχαῖς ἐπολιτεύοντο.

Ἀλέξανδρος προὐχώρει συντεταγμένῳ τῷ στρατῷ.

► Οἱ λέξεις **πᾶς, ἅπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, ἕκαστος, αὐτός, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, ὅταν δὲν ἔχουν ἄρθρο**, εἶναι κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ σε ὄρο που ὑπάρχει ἢ ἐννοεῖται. Ὅταν ὅμως οἱ λέξεις αὐτές εἶναι ἐναρθρες, λειτουργοῦν ὡς ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοί, ἐνίοτε οὐσιαστικοποιημένοι, καὶ ἔχουν διαφορετικὴ σημασία:

Πάντες οἱ πολῖται μετεῖχον τῆς ἐορτῆς. [ὅλοι· κατηγορ. προσδ.]

ἀλλά: Κοινὸν τὸν ἄδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί. [τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων· ἐπιθ. προσδ.]

Ο κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς διακρίνει μιὰ ιδιότητα ἢ κατάστασι ἀπὸ μιὰ ἄλλη ιδιότητα ἢ κατάστασι τοῦ ἰδίου προσώπου ἢ πράγματος, σε ἀντίθεσι με τὸν ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ που διακρίνει ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλο ὁμοειδές.

Διάκρισις ἐπιθετικοῦ – κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ

ἐπίθετο		οὐσιαστικό		εἶδος προσδιορισμοῦ
με ἄρθρο	+	με ἄρθρο	+	ἐπιθετικός
χωρὶς ἄρθρο	-	χωρὶς ἄρθρο	-	ἐπιθετικός
με ἄρθρο	+	χωρὶς ἄρθρο	-	ἐπιθετικός
χωρὶς ἄρθρο	-	με ἄρθρο	+	κατηγορηματικός

Παράδειγμα:

ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς	κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς
ὄρῳ τὴν μικρὰν οἰκίαν	ὄρῳ μικρὰν τὴν οἰκίαν
ὄρῳ τὴν οἰκίαν τὴν μικρὰν	ὄρῳ τὴν οἰκίαν μικρὰν
ὄρῳ μικρὰν οἰκίαν	

ΠΑΡΑΘΕΣΗ

Παράθεσις ὀνομάζεται ὁ ὁμοιόπτωτος προσδιορισμὸς που ἀποδίδει στὸν ὄρο δίπλα στὸν ὁποῖο τίθεται (παράτιθεται) ἓνα **κύριο καὶ γνωστὸ γνῶρισμα**. Ἡ παράθεσις μπορεῖ νὰ ἀναλυθεῖ σε δευτερεύουσα **αναφορικὴ πρότασις**:

Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἔλεξε τοιάδε. [ὃς ἦν βασιλεὺς]

Ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος ὥρμησαν.

Ἡ παράθεσις εἶναι ἐννοια **εὐρύτερη, γενικότερη** ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁποία προσδιορίζει.

► Ὡς παράθεσις μπορεῖ νὰ τεθεῖ καὶ **γενικὴ κύριου ὀνόματος με ἄρθρο**, ὅταν ἐννοεῖται ἓνα ἀπὸ τα οὐσιαστικά υἱός, θυγάτηρ, σύζυγος, δοῦλος:

Ἦγεῖτο Νικάνωρ ὁ Παρμενίωνος. [ὁ υἱὸς Παρμενίωνος]

ΠΡΟΕΞΑΓΓΕΛΤΙΚΗ ΠΑΡΑΘΕΣΗ

Προσδιορίζει ολόκληρες προτάσεις και εκφράζει μια κρίση για το περιεχόμενό τους και κανονικά προτάσσεται, γι' αυτό λέγεται προεξαγγελτική παράθεση. Ως προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται λέξεις, φράσεις ή και ολόκληρες αναφορικές προτάσεις, όπως:

τὸ πάντων δεινότατον (το πιο τρομερό απ' όλα, το πιο σπουδαίο)

τὸ πάντων μέγιστον (το μεγαλύτερο απ' όλα, το πιο σπουδαίο)

τὸ ἐναντίον / τοῦναντίον (το αντίθετο)

σημεῖον δὲ / τεκμήριον δὲ (απόδειξη)

τὸ ἔσχατον / τὸ τελευταῖον

τὸ τοῦ Ὁμήρου (όπως λέει ο Όμηρος)

τὸ θαυμαστότερον (το πιο παράδοξο)

τὸ τῆς παροιμίας (όπως λέει η παροιμία)

τὸ καινότατον (το πιο πρωτοφανές)

ὃ δὲ πάντων δεινότατόν ἐστι (πράγμα το οποίο είναι πιο φοβερό απ' όλα) κ.τ.ό.

τὸ λεγόμενον (όπως συνήθως λένε)

Καὶ τὸ λεγόμενον, τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά. (Και, όπως λένε συνήθως, τα καλά είναι πράγματι δύσκολα.)

Καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο.

Ὁ δὲ πάντων δεινότατόν ἐστι, τοὺς ἄλλους ὀλιγαρχικοὺς ἀποκαλεῖ.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Η επεξήγηση είναι **έννοια μερικότερη** από αυτήν την οποία προσδιορίζει.

Ως επεξήγηση μπορεί να τεθεί, εκτός από ουσιαστικό, και **άλλη λέξη, ολόκληρη πρόταση ή ουσιαστικό με το ρήμα λέγω** στην ίδια πτώση με τη λέξη που προσδιορίζει ή σε αιτιατική ως αντικείμενο του λέγω:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. [απαρέμφατο]

Τοῦτο θεωρεῖτε, εἰ τάληθῇ λέγω. [πρόταση]

Τὸν παῖδα δείξει μητρί τ', Ἐριβοία λέγω. (Θα δείξει το παιδί και στη μητέρα, στην Ερίβοια εννοώ.)

Προσέκρουσ' ἀνθρώπῳ πονηρῷ, Ἀνδροτίωνα λέγω.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να χαρακτηρίσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις ως παραθέσεις ή επεξηγήσεις

1. Αφικνούνται εις Κερασούντα, πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ.
2. Περί χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος.
3. Οὗτός ἐστι μεγαλοφονότατος τῶν ποιητῶν, Ὅμηρος.
4. Ἦν δὲ ἐν Στυμφάλῳ, πόλει τῆς Ἀρκαδίας, Στυμφαλὶς λεγομένη λίμνη.
5. Ὁ κοινὸς ἰατρὸς θεραπεύσει σέ, χρόνος.
6. Ὁ τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης, ὁ Σόλων, εἰς Αἴγυπτον ἔπλευσεν.
7. Ἐθέλω τοῦτο, διαίρεθῆναί μοι τὸ κρανίον.

B. Να χαρακτηριστοῦν οἱ υπογραμμισμένοι ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί

1. Κῦρος ἔχων ψιλὴν τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο.
2. Ἐξελαύνει εἰς Ἰκόνιον τῆς Φρυγίας, πόλιν ἐσχάτην.
3. Πάντες οἱ ἄνδρες ἀπῆλθον.
4. Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
5. Ἐὰν νῦν τὴν ψῆφον δικαίαν θῇσθε, τὴν δόξαν ἀθάνατον καταλήψεσθε.
6. Μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.

Γ. Να βρεθοῦν τα κατηγορούμενα καὶ οἱ επιθετικοὶ προσδιορισμοί

1. πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο μεγάλῃ καὶ εὐδαίμων Θάψακος ὄνομα
2. πῶς ἂν εὐδαίμων γένοιτο ἄνθρωπος δουλεύων ὀτφοῦν;
3. ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ, ἡμαρτήθη καὶ ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς,
4. αἰσχρὸν δὴ φασιν εἶναι τὴν ἀκολασίαν
5. Ἀριστείδης, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχεραίνει καὶ καταπτύει δωροδοκίας.
6. λόγος ἀληθὴς καὶ νόμιμος καὶ δίκαιος ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ πιστῆς εἰδωλὸν ἐστὶ.
7. ἡ δὲ δὴ ἀπόδειξις ἔσται δεινοῖς μὲν ἄπιστος, σοφοῖς δὲ πιστή.
8. ὁ μὲν γὰρ κωφός ὧν διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπόλετο